

नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थामध्ये जुन्या साठलेल्या कचऱ्यावर बायोमायनिंग (legacy waste remediation) प्रक्रिया करून त्यानंतर पुनर्प्राप्त होणाऱ्या जागेवर ग्रीन स्पेस तयार करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
नगर विकास विभाग

शासन निर्णय क्रमांक : स्वमअ-२०२३/प्र.क्र.३७/नवि-३४

हुतात्मा राजगुरु चौक, मादाम कामा मार्ग

३ रा मजला, मंत्रालय, मुंबई

दिनांक:- ५ जून, २०२३

वाचा :

- (१) शासन निर्णय, नगर विकास विभाग क्रमांक स्वमअ-२०१५/प्र.क्र.२३/नवि-३४, दि. १५ मे, २०१५.
- (२) शासन निर्णय, नगर विकास विभाग क्रमांक स्वमअ-२०२२/प्र.क्र.९३/नवि-३४, दि. १० ऑगस्ट, २०२२.
- (३) शासन निर्णय, नगर विकास विभाग क्रमांक स्वमअ-२०१८/प्र.क्र.३२९/नवि-३४, दि. १३ नोव्हेंबर, २०२२.
- (४) शासन निर्णय, नगर विकास विभाग क्रमांक स्वमअ-२०२२/प्र.क्र.७३/नवि-३४, दि. १५ जुलै, २०२२.

प्रस्तावना:

केंद्र शासनाच्या स्वच्छ भारत अभियान (नागरी) अंतर्गत राज्यात स्वच्छ महाराष्ट्र अभियान (नागरी) २.० ची अंमलबजावणी संदर्भ क्र. २ येथील दिनांक १५ जुलै, २०२२ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये सुरू करण्यात आली आहे. सदर अभियानात शाश्वत घनकचरा व्यवस्थापन, शाश्वत स्वच्छता, साचलेल्या पाण्यावर प्रक्रिया, सांडपाण्यावर प्रक्रिया, जुन्या साठलेल्या कचऱ्यावर प्रक्रिया (Legacy Waste Bio-remediation) असे महत्वाचे घटक आहेत.

२. स्वच्छ महाराष्ट्र अभियान (नागरी) २.० अंतर्गत नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थेमध्ये जुन्या साठलेल्या कचऱ्यावर शास्त्रोक्त प्रक्रिया करून या कचऱ्याची विल्हेवाट लावणे व नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थेमार्फत जागेची पुनर्प्राप्ती करून घेणे आवश्यक आहे.

३. स्वच्छ महाराष्ट्र अभियान (नागरी) १.० अंतर्गत राज्यातील १८० शहरामध्ये प्रक्रिया न करता साठविलेल्या घनकचऱ्यावर बायो-मायनिंग (Bio-Mining) या शास्त्रोक्त पद्धतीने प्रक्रिया करण्यास दिनांक १३/११/२०१८ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये तसेच स्वच्छ महाराष्ट्र अभियान (नागरी) २.० अंतर्गत राज्यातील २८ नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांमध्ये बायोमायनिंग (Legacy waste remediation) प्रक्रिया प्रकल्प राबविण्यास दिनांक १०/०८/२०२२ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये प्रशासकीय मान्यता देण्यात आली आहे. तसेच शहर घनकचरा व्यवस्थापन कृती आराखडा (CSWAP) नुसार आणखी १५८ नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या बायोमायनिंग प्रकल्पास मान्यता देण्याचे प्रस्तावित आहे.

४. शहरात जुन्या साठलेल्या कचऱ्यावर शास्त्रोक्त प्रक्रिया करून या कचऱ्याची विल्हेवाट लावणे व नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थेमार्फत जागेची पुनर्प्राप्ती करून घेणे आवश्यक आहे. तथापी, अनेक ठिकाणी सदर जुन्या साठलेल्या कचऱ्यावर बायोमनिंग प्रक्रिया पूर्ण झाल्यावर पर्यावरण पोषक पध्दतीने पुनर्प्राप्ती होत नाही. यास्तव सदर जागेचा बकालपणा कमी करण्याच्या उद्देशाने पुढील कार्यवाही करण्याबाबत निर्देश आवश्यक सूचना देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधिन होती.

शासन निर्णय-

प्रस्तावनेत नमुद केल्यानुसार, शहरात जुन्या साठलेल्या कचऱ्यावर शास्त्रोक्त प्रक्रिया करून या कचऱ्याची विल्हेवाट लावणे व नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थेमार्फत जागेची पुनर्प्राप्ती करून घेणे आवश्यक आहे. जुन्या साठलेल्या कचऱ्यावर बायोमनिंग प्रक्रिया केल्यानंतर पुनर्प्राप्त होणाऱ्या जागेवर ग्रीन स्पेस निर्माण करण्याकरीता सदर जागेवर बगिचा/क्रिडांगणे तयार करणे किंवा घनकचरा व्यवस्थापन प्रक्रिया केंद्र व मलनिस्सारण प्रक्रिया केंद्र उभारण्यास शासन मान्यता देत आहे.

२. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२३०६०५१७२४३४५२२५ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(अनिरुद्ध व्यं. जेवळीकर)
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा. राज्यपाल यांचे सचिव, राजभवन, मलबार हिल, मुंबई.
२. मा. मुख्यमंत्री महोदयांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई
३. मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन, मंत्रालय, मुंबई
४. अपर मुख्य सचिव, (नवि-१), नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई
५. प्रधान सचिव, (नवि-२), नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई
६. आयुक्त तथा संचालक, नगरपरिषद प्रशासन संचालनालय, वरली, मुंबई
७. विभागीय आयुक्त, सर्व
८. जिल्हाधिकारी, सर्व
९. आयुक्त, सर्व महानगरपालिका
१०. राज्य अभियान संचालक, स्वच्छ महाराष्ट्र अभियान (नागरी) संचालनालय, मुंबई
११. मुख्याधिकारी, सर्व नगरपरिषद/नगरपंचायती
१२. निवडनस्ती, नवि-३४.